

Geliş Tarihi / Received: 22/05/2024 Kabul Tarihi / Accepted: 10/06/2024

**19. YÜZYIL DİVAN ŞAİRİ NAZİF'İN
ŞİİRLERİ**
19TH CENTURY DIWAN POET
NAZIF'S POEMS

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah UÇAR
Selçuk Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
E-posta: ucarabdullah@gmail.com
Orcid: 0000-0003-1391-8681

Öz

Mecmualar, klasik Türk edebiyatı geleneğinde divanlar ve mesnevilerden sonra belki de en önemli eserlerdir. Şekil, muhteva ve dil bakımından farklı özelliklere sahip olan mecmualar, şairlerin divanlarında bulunmayan bazı şiirlerini, kaynaklarda hayatı hakkında bilgi yer almayan şairlerin şiirlerini ve şu an için herhangi bir nüshası elde olmayan bazı eserleri ihtiva etmeleri bakımından oldukça önemlidir. Bir mecmuada yer alan ve henüz hiçbir yerde yayımlanmamış olan şiirlerin ele alındığı bu çalışmanın amacı, 19. yüzyılda yaşadığı anlaşılan Nazîf mahlaslı şairin şiirlerini yayımlamak ve bu şiirleri nazım türü ve dil yönüyle kısaca incelemektir. Şiirlerin sahibi olan Nazîf mahlaslı şairi tespit etmek amacıyla 19. yüzyıl ve sonrasında yazılan biyografik eserler kontrol edilmiş fakat herhangi bir eşleşme bulunamamıştır. Çalışmamıza konu olan Nazîf'in şiirleri Medine'de bulunan Ârif Hikmet Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, 811/159 numarada kayıtlı bir şiir mecmuası içerisinde yer almaktadır. Bu mecmuada Nazîf'e ait 15 gazel ve 1 kaside yer almaktadır. Bu çalışmada önce şiirlerin müellifini tespit için yapılan çalışmalardan kısaca bahsedilecek, ardından şiirler incelenecektir. Sonra şiirlerin içinde bulunduğu mecmua tanıtılacak ve şiirlerin transkripsiyonlu metni verilecektir.

Anahtar kelimeler: 19. yüzyıl, Nazîf, yayımlanmamış şiirler, mecmua.

Abstract

Journals (Mecmuas) are perhaps the most important works in the tradition of classical Turkish literature after divans and masnavis. Mecmuas, which have different characteristics in terms of form, content and language, are very important in terms of containing some poems of poets that are not included in their divans, poems of poets whose lives are not included in the sources, and some works that do not have any copies for the moment. The aim of this study, which deals with the poems in a journal (mecmua)that have not yet been published anywhere, is to publish the poems of the poet with the pseudonym Nazîf, who is understood to have lived in the 19th century, and to briefly examine these poems in terms of verse genre and language. In order to identify the poet using the pseudonym Nazîf, who is the author of the poems, biographical works written in the 19th century and later were checked, but no matches were found. Nazîf's poems, which are the subject of our study, are included in a poetry collection registered in Ârif Hikmet Library, Turkish Manuscripts Section, number 811/159. There are 15 ghazals and 1 qasida belonging to Nazîf in this collection. In this study, firstly, the studies conducted to determine the author of the poems will be briefly mentioned, and then the poems will be analyzed. Then, the collection containing the poems will be introduced and the transcribed text of the poems will be given.

Keywords: 19th century, Nazîf, unpublished poems, mecmua.

GİRİŞ

Kütüphanelerde *Şiir Mecmuası*, *Mecmû'a-i Eş'âr* veya *Mecmû'atü'l-Eş'âr* adlarıyla kayıtlı olan derleme eserler, herhangi bir nazım türü veya nazım şekli birliği aranmaksızın derlenmiş manzum metinlerden oluşur. Belirli nazım şekli veya türlerinden şiirlerle oluşan mecmualar da esas itibarıyla şiir mecmuasıdır. Ama bu eserler çoğunlukla mecmû'a-i nuût, mecmû'a-i kasâid, mecmû'a-i ilahiyât, mecmû'a-i gazeliyât gibi o nazım şekli ve türünün adıyla anılır (Uğur, 2023: 104).

Şiir mecmuaları, klasik Türk edebiyatının temel kaynakları arasında yer almaktadır ve son zamanlarda değeri daha iyi anlaşılmıştır. Mecmualar, hem içerdiği biyografik bilgiler hem de mevcut edebî bilgileri doğrulaması ve tamamlamasıyla araştırmacıların ilgisini çekmiş, böylece pek çok çalışmaya konu olmuştur (Süngü, 2020: 918).

Kamil Ali Gıynaş tarafından hazırlanan *Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası* (2011), Zeynep Süngü tarafından hazırlanan *Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP* (2020) ve Meltem Uğur tarafından hazırlanan *MESTAP (Şiir Mecmualarının Sistemik Tasnifi Projesi) Bibliyografyası* (2023) adlı makalelerde şiir mecmuaları üzerine yapılan çalışmalar yer almaktadır.

Bu çerçevede son yıllarda mecmualara dair pek çok çalışma yapıldığı için bu çalışmada mecmualar hakkında geniş bilgi vermek yerine konuyu detaylı şekilde ele alan çalışmalardan bazılarının künyesi verilmekle iktifa edilecektir.¹

Katalog kaydında "Sıdkî el-Erzenî" ve ilk sayfasında "Dîvân-ı Sıdkî Efendi" yazılı olmasına rağmen bir mecmua olduğu görülen ve "Nazîf" in şiirlerini de barındıran yazmadaki Nazîf mahlaslı şiirlerin ele alındığı bu çalışmada, öncelikle müellifin tespiti için yapılan araştırmalardan kısaca bahsedilecek, ardından şiirlerin incelemesi yapılarak içinde bulunduğu mecmuaya dair bilgi ve transkripsiyonlu metinleri paylaşılacaktır.

1. Müellif

Bu çalışmanın konusu olan şiirlerin sahibi Nazîf mahlaslı şairin 19. yüzyıl divan şairlerinden olduğu şiirlerindeki karinelere özellikle de kasidesinden anlaşılmaktadır. *Kaştamoni mansıbınıñ haberi vürûdında Nazîf Efendi taqdîm eylemişdir* başlıklı bu kasidede dönemin sultanının II. Mahmud (saltanatı 28 Temmuz 1808 - 1 Temmuz 1839) olduğu belirtilmiştir. Ayrıca kasidede kasidenin telif sebebi olan eski sadrazam Rauf Paşa'nın Erzurum'da görev yaptığı, sonrasında Kastamonu'ya tayin

¹ Mecmualar hakkında detaylı bilgi için bkz: Tarlan, 1946: 122-137; Kut, 1986: 170-174; Aydemir, 2001a: 731-744; Aydemir, 2001b: 147-155; Yılmaz, 2008: 255-280; Kılıç, 2012: 77-96; Gürbüz, 2012: 97-114; Köksal, 2012: 409-431; Köksal, 2017.

edildiği söylenmiştir. Bu bilgilerden hareketle manzumede zikredilen Rauf Paşa'nın Mehmed Emin Rauf Paşa² (1780-1860) olduğu anlaşılmaktadır.

Nazîf'in kimliğini tespit etmek için tezkirelerdeki ve biyografik kaynaklardaki³ manzumeler ile makalemizdeki şiirler karşılaştırılmış fakat herhangi bir eşleşme bulunamamıştır. Çalışmamızdaki şiirlerin Nazîf mahlaslı hangi şaire ait olduğu tespit edilemese de bu şiirlerin ihtiyat kaydıyla Mustafa Nazîf'e (ö. 1824-25)⁴ veya Mîr Ahmed Nazîf'e⁵ (ö. 1842-43) ait olabileceği tahmin edilmektedir.

Bu çalışmadaki şiirler, Nazîf mahlaslı şu şairlere de ait olabilir: Kâmilî-zâde Seyyid Mustafa Nazîf (ö. 1836), Mehmed Nazîf (ö. 1849), Karamanlı Mehmed Nazîf Efendi (ö. 1861), Sahhaflar Şeyhi-zâde Nazîf Ahmed (ö. 1858), Süleymân Nazîf Efendi (ö. 1832). Daha sonraki yıllarda yapılacak çalışmalar, bu çalışmadaki şiirlerin aidiyeti hususuna netlik kazandıracaktır.

² Mehmed Emin Rauf Paşa'nın hayatı için bk. (Doğan 2019; Beydilli, 2003: 465-467).

³ Bu çalışmanın konusu olan şiirlerin müellifi Nazîf mahlaslı şairin 19. yüzyıl divan şairlerinden olduğu kasidesinden anlaşıldığı için önce Nazîf'in beyitlerini, buradan hareketle de hayatıyla ilgili bilgiyi tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda bulmak ümidiyle 19. yüzyılda ve sonrasında yazılmış tezkireler ve biyografik kaynaklar taranmış fakat bu kaynaklarda herhangi bir beytine rastlanmamıştır. İncelenen kaynaklar şunlardır: (Kılıç, 2017); (Oğraş, 2018); (Çınarcı, 2019); (Çiftçi, 2017); (Kutlar Oğuz vd. 2017); (Aydemir ve Özer 2019); (Güzel, 2023); (Arslan, 2018); (Kadioğlu, 2018); (İnal, 1970); (Saraç, 2016); (Kurnaz ve Tatçı, 2001).

⁴ Tayyâr-zâde Atâ'nın *Osmanlı Saray Tarihi* adlı eserinde yer alan "Cennet-mekân Sultân Mahmûd Hân-ı Sâni Hazretleri Kurenâsından Tersâne Emîni El-Hâc Mustafâ Nazîf Efendi" (Arslan 2010: 549) ifadesinden Mustafa Nazîf'in II. Mahmud'un yakın adamlarından olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmadaki kasidede de II. Mahmud zikredildiği için bu makaledeki şiirlerin Mustafa Nazîf'e ait olma ihtimali bulunmaktadır.

⁵ Nazîf (ö. 1258/1842-43), 19. yüzyılda yaşamış olmasına rağmen hayatı hakkındaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Hayatı hakkında bilgi veren dönemin en önemli kaynağı *Fatîn Tezkiresi*'dir. Bu kaynakta ismi Ahmed Nazîf Beg olarak geçmekte ve İstanbul'da doğduğu belirtilmektedir. H 1240/M 1824-1825 tarihinden sonra Mısır'a gittiği bilgisine eklenen "azîmetle silk-i askeriyeye dâhil" ibaresi askerlik mesleğine Mısır'a gittikten sonra katıldığını göstermektedir. Mehmet Ali Paşa'nın ordusunda miralaylık rütbesine yükselmesi, adına rütbesi eklenerek Mîr Nazîf olarak anılmasını sağlamıştır. H 1258/M 1842-1843 senesinde vefat eden Nazîf'in nerede vefat ettiği bilinmemektedir. Bilinen tek eseri, *Müntehabât-ı Mîr Nazîf*'tir. *Fatîn Tezkiresi*'nde adının şair olarak geçmesi ve *Müntehabât*'ta yer alan şiirleri, devrinde şair olarak tanındığını göstermektedir. Ancak bütün şiirlerinin toplandığı bir kitaba şimdilik tesadüf edilmemiştir. *Müntehabât*'ta Nazîf'e ait 3 gazel, 17 tarih, 3 müfred yer almaktadır (Aynur, 2007: 105-106; Erdoğan, 2014; Çiftçi, 2017: 488; Ümütli, 2019: 10).

2. Şiirlerin İncelenmesi

Medine’de bulunan Ârif Hikmet Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, 811/159 arşiv numarasında kayıtlı mecmuada yer alan Nazîf mahlaslı şiirler, mecmuanın 33a-37b varakları arasında yer almaktadır. Mecmuada Nazîf’e ait 15 gazel ve 1 kaside bulunmaktadır.

2.1. Gazeller

Mecmuada Nazîf’e ait 15 gazel bulunmaktadır. Bu gazeller beyit sayıları bakımından incelendiğinde Nazîf’in, divan şiiri geleneğine uygun olarak çoğunlukla 5 beyitlik gazeller yazdığı görülmektedir. Mecmuada 5 beyitlik 12 ve 7 beyitlik 3 gazel yer almaktadır. Nazîf, yine geleneğin getirdiği kurallar çerçevesinde beyit sayılarında tek sayıları tercih etmiştir.

Gazellerin son harflerine bakıldığında “ra (4), ze (2), şın (1), kâf-ı nunî (3), mim (2), he (2), ye (1)” olmak üzere yedi harften gazel bulunmaktadır.

Nazîf, gazellerinde 7 farklı aruz kalıbı kullanmıştır. Aruzu kullanmada başarılı olduğu söylenebilir. Bazı mısralarda kusurlar bulunsa da bunun istinsah kaynaklı olduğu tahmin edilmektedir. Kullandığı aruz kalıpları ve sayıları şu şekildedir:

Aruz kalıbı	Adet
<i>mefâ’ülün / mefâ’ülün / mefâ’ilün / mefâ’ilün</i>	3
<i>me’ülü / mefâ’ilü / mefâ’ilü / fe’ülün</i>	2
<i>mefâ’ilün / fe’ilâtün / mefâ’ilün / fe’ilün</i>	1
<i>me’ülü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün</i>	2
<i>fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilâtün / fâ’ilün</i>	4
<i>fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün</i>	2
<i>fe’ilâtün / mefâ’ilün / fe’ilün</i>	1

Nazîf, bu mecmuadaki gazellerinde mücerred, mürdef ve mukayyed kafiye kullanmıştır. Nazîf’in 15 gazelinin tamamında redif bulunmaktadır. Gazelerde ek hâlinde, ek+kelime/kelime grubu hâlinde ve kelime hâlinde redifler görülmektedir. Gazellerin redif, kafiye ve kafiye türü şu şekildedir:

Gazel no	Kafiye	Kafiye türü	Redif
1	-l	mücerred	-müşdür
2	-ân	mürdef	-dır
3	-r	mücerred	bozuntusıdır
4	-â	mücerred	düşmez
5	-t	mücerred	-i görmüş geçürmüşüz
6	-âb	mürdef	göstermiş
7	-âz	mürdef	-iñ
8	-âr	mürdef	-iñ seniñ
9	-âl	mürdef	-iñ seniñ
10	-t	mücerred	-im
11	-nd	mukayyed	-imdir benim
12	-r	mücerred	-cesine

13	-ân	mürdef	-a
14	-âr	mürdef	-ımı
15	-ân	mürdef	-a deger

Tabloda verilen kafiye ve rediflerin daha iyi anlaşılabilmesi adına üç farklı türden birer beyit verilmiştir:

Gözden şakınur şanma o meh-pâre nihāndır
Endāmı laṭif tā o kadar belli ki cāndır

‘Aşk-ı cānān ile vardır tā ezelden ülfetīm
Ol sebebden cām-ı meydır dā’imā hem-şoḥbetīm

Ol dehānı gül-be-şekker la’li kandımdır benim
Nāz-perver nāzeninüm dil-pesendimdir benim

2.2. Kaside

Mecmuada Nazîf’e ait 1 kaside yer almaktadır. Gazellerden sonra gelen bu kaside, 62 beyit olup “Kaşamonu manşibinuñ haberi vürūdında Nazîf Efendi taḳdīm eylemişdir” başlığını taşımaktadır. Kasidenin Mehmed Emin Rauf Paşa’nın (d.1780-ö.1860) 1824’te Kastamonu valiliğine getirilmesi üzerine yazıldığı anlaşılmaktadır. *Mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün* vezniyle kaleme alınan kasidenin sonunda 8 beyitlik bir tegazzül bölümü bulunmaktadır. Nazîf, “Beyhüde itme lāf Nazîf söyle bir ḡazel / Zīrā ḡazel nesīm-i neşāṭı vezān ider” beyti ile gazele geçiş yaptığını ifade etmiştir. Kaside tür olarak methiye olup kasidede “-ân ider” şeklinde mürdef kafiye ve kelime hâlinde redif bulunmaktadır:

Şun’ında gerçi sırrını Mevlā nihān ider
Erbāb-ı fehm ü dānişe lākin ‘ıyān ider

Esrār-ı şun’ı ser-be-ser añlar o kim Ḥudā
‘İrfān-ı manşib ile anı kāmran ider

...

3. Nazîf’in Şiirlerinin Dil ve İmla Özellikleri

Mecmua, H 1256/M 1840/41 yılında derlenmiş olup şiirlerde dönemin dil özellikleri görülmektedir. Şiirlerde görülen dil ve imla hususiyetlerinden bazıları burada zikredilecek olup metin kısmında tamamı dipnot olarak belirtilmiştir.

- Kâf-ı nunî ile yazılması gereken bazı kelimelerde bu harften önce nun harfi kullanılmıştır, bunlar metinde ḡ şeklinde gösterilmiştir:

شع رخنگای یوزی کل کلدراوانا

شیم زلفنگ لدم دوش دلال صباد
دوشم

بیرغریک افندم جازد و کر

- Bir kelimede belirtme hâli eki hareke ile gösterilmiştir:

عالمده وقت وضت کورمش کچور مشتر

- Pek çok yerde birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak yazılmıştır:

عرض ایلدم او شوضه دل داغدارچی

بزم صفاده کورمز ایسم کلغدارچی

ساقی المله الدی توی اختیارچی

- Görülen geçmiş zaman ekinin ünlüsü bazı kelimelerde dar olarak yazılmıştır:

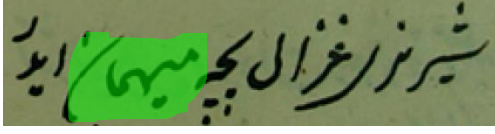
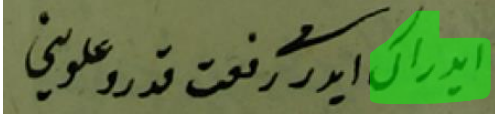
دیردیم متاع و صلت ایچون جمله دا

دیردیم اولانجه عقلمی بر شوخ نورسه

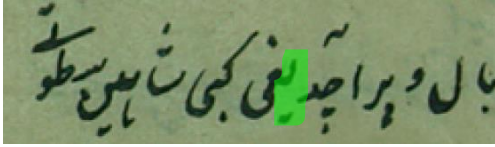
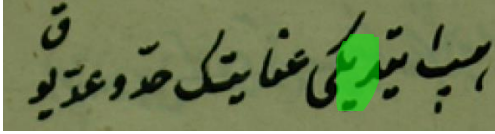
- Kelimelerin veya eklerin farklı şekillerde yazıldığı da görülmektedir. Bu farklılık aynı mısrada bile bulunabilmektedir:

بربتیک ناییم یا قلم اش رخسارینه

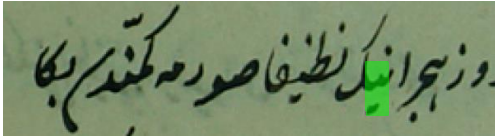
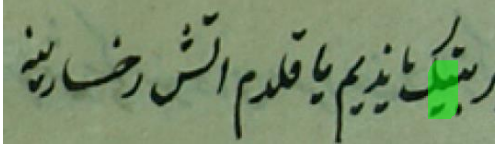
- Bazı kelimelerin alışılmışın dışında yazıldığı görülmektedir:

- Bazı kelimelerde sıfat fiil eki dar ünlülü olarak yazılmıştır.

- Bazı yerlerde ilgi hâli ekinin ünlüsü dar olarak yazılmıştır.

Şiirlerdeki bazı ekler, yukarıda zikredilen özellikler de göz önünde bulundurulur (yuvarlak ünlüyle yazılmamışsa) düz ünlülü olarak çeviri yazıya aktarılmıştır.

Metin, 19. yüzyılda yaşamış bir şaire ait olduğu için metin içindeki bazı yerlerin imlasından da anlaşıldığı üzere bu asırda dudak uyumunun neredeyse tamamlandığı görülmektedir. Bu sebeple bildirme eklerinde de dudak uyumu gözetilmiştir.

4. Nazîf'in Şiirlerinin İçinde Bulunduğu Mecmua

Nazîf'in şiirlerinin içinde bulunduğu mecmua, Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, 811/159 arşiv numarasında kayıtlıdır. Katalog kaydında "Sıdkî El-Erzenî" ve ilk sayfasında "Dîvân-ı Sıdkî Efendi" yazmasına rağmen eser bir mecmuadır. Mecmuanın büyük bir bölümünde Sıdkî'nin şiirleri bulunmaktadır.⁶ 37 varaklık mecmua, çift sütundan ve 17 satırdan

⁶ Enes Yıldız tarafından yayımlanan bazı şiirleri için bkz. Yıldız, 2024: 87-116.

oluşmaktadır. Mecmuada 9 şaire (Sıdkî, ‘Atâ, Vâhid, Râmî, Nûrî, ‘Abîrî, Şâkir, Sabîh ve Nazîf) ait şiirler bulunmaktadır (Yıldız, 2024: 91). Nazîf’in şiirleri 33a’da başlayıp mecmuanın sonuna kadar (37b) devam etmektedir. 32b’deki reddadeye göre 33a sayfası “eyledim” kelimesiyle başlaması gerekirken “çıkup” kelimesiyle başlamaktadır. Bu da mecmuada eksiklik olduğunu göstermektedir. Mecmuadaki eksikliğin Nazîf’in şiirlerinin olduğu kısma tesadüf etmesi sebebiyle Nazîf’in şiirlerinin bir kısmının eksik olduğu tahmin edilmektedir.

5. Nazîf’in Mecmuadaki Manzumeleri

[33a]

Gazel 1

mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün / mefâ’îlün

1. Çıkup hatt-ı hümayûn leşker-i fitne bozulmuşdur
Tikiş tutmaz kabâ-yı nâz-ı istiğnâ üzölmüşdür
2. Giriftâr olmasun da n’eylesün ya pençe-i ‘aşka
Begüm murğ-ı dile şâhîn gibi çeşmiñ süzölmüşdür
3. O şuhun⁷ nâvek-i müjgânlarından kırtuluş var mı
Ser-i küyında tîr-endâzlar şaf şaf düzölmüşdür
4. Huzûr eylerdi yârüñ gülşen-i vaşında dil evvel
Düşüp hicrâna şimdi gûşe-i ğamda büzölmüşdür
5. Meşâm-ı câna degdi büy-ı misk ü ‘anber-âmîzi
Şabâ söyler Nazîfâ ‘uqde-i kâkül çözülmüşdür

Gazel 2

mef’ûlü / mefâ’îlü / mefâ’îlü / fe’ûlü

1. Gözden şakınur şanma o meh-pâre nihândır
Endâmı laţif tâ o kıadar belli ki cândır
2. İcdikleri hep kıana kıana bâde-keşânuñ
Endîşe-i şahbâ-yı leb-i yâr ile kıandır
3. Şemşîr-i teĝâfülle şakım ‘âşık-ı zârı
Öldürme gel ey yoşma deliқанlı amândır

⁷ Yazmada şeklindedir.

4. Pervâne gibi yanmayıcak gönlüm uyanmaz
Şem'-i ruḥuḥa⁸ ey yüzi gül gel de uyandır
5. Bir kākül-i cānān mı Nazīf kaydımız ancak
Şayyād-ı göñül cāzibe-i ḥüsn ile āndır

Gazel 3⁹

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Siper didikleri ḥalkıñ püser bozuntusıdır
Girüye çünkü ḳalır irş eşer bozuntusıdır
2. O mehlikā ne 'aceb meşḳ-i ḥaṭṭa meyl itse
Raḳam bilürsin efendi ḳamer bozuntusıdır
3. İderse reşḳ sezā la'l-i yāre ḳand u nebāt
O reşḳ ḳand-ı mükerrer şeker bozuntusıdır
4. 'Aceb mi rehne virürse bisāṭın ehl-i hüner
Ḥurūf-ı rehne nazār ḳıl hüner bozuntusıdır
5. Degil şu vaz'-ı felekden birisi beyhüde
Nefer çekerse münāsib fener bozuntusıdır

[33b]

6. 'İnāyet eyler eger çözsē dilrübā kemerin
Kerem didikleri cānım kemer bozuntusıdır
7. Piyāde ḳat'-ı reh itmek Nazīf müşkildir
Feres münāsebeti var sefer bozuntusıdır

Gazel 4¹⁰

mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün

1. Göñül bir şūḥa gitdi bir nefes gelmez cüdā düşmez
Ne yapsun her zamān destine öyle dilrübā düşmez

⁸ Yazmada şeklindedir.

⁹ Bu gazelde "siper-püser, irş-eşer, raḳam-ḳamer, reşḳ-şeker, rehne-hüner, nefer-fener" kelimelerindeki harflerin yerlerinin değiştirilmesiyle kalb (kalb-i ba'z) sanatına oldukça güzel örnekler verilmiştir.

¹⁰ Makta beytinde bu gazelin nazire olduğu belirtilmiştir. Bu gazelin Sünbülzade Vehbî'nin "düşmez" redifli gazeline nazire olarak yazıldığı tahmin edilmektedir. Zira gazel, Sünbülzade Vehbî'nin mevzubahis gazeliyle aynı vezin, redif, kafiye ve konudadır (bkz. Yenikale 2017: 392-393).

2. Şemīm-i zülfün¹¹ aldum dūş-ı dellāl-ı şabādan ben
Ucuz dūşdı qadīmi böyle bir bād-ı hevā dūşmez
3. Dūşürdüm yāri tenhāca şarıldım pāyine dūşdüm
Didim luḫf it bize cevır itme sulṫānım saña dūşmez
4. Seniñ dūşkünlere bir ḫabbe deñlü raḫm u luṫfuñ yok
Dūşenler dām-ı ‘aşka böyle bilse ğālibā dūşmez
5. Nazīf üftān ü hīzān ben de dūşdüm kayd-ı tanzīre
Egerçi Vehbī eş‘arı gibi rengīn edā dūşmez

Gazel 5

mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. Çok nev-resīde āfeti görmüş geçürmüş
‘Ālemde vaḫt-i furşatı¹² görmüş geçürmüş
2. Mūy-ı miyān sırrına biz vāḫıf olmadık
Gözden o serv-kāmeti görmüş geçürmüş
3. Ey çarḫ-ı sifle böyle gedā şanma sen bizi
Sāyeñde biz de şerveti görmüş geçürmüş
4. Peykān-ı ğamzeyi arama sīnede biz o
Tır-i kazā kıyāfeti görmüş geçürmüş
5. Şimdi Nazīf luṫf [u] ‘ināyet zamānıdır
Ey şūḫ bād-ı naḫveti görmüş geçürmüş

Gazel 6

mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün / mefâ’ilün

1. Lebüñ maḫmūr-ı hicrāna şarāb-ı nāb göstermiş
Şafā-yı ‘arīzuñ dil-teşnegāna āb göstermiş
2. Seni bu kayd ile bend eylerim dir ‘āşık-ı zāra
O meh kim rişte-i kākülde pīç ü tāb göstermiş

[34a]

¹¹ Yazmada şeklindedir.

¹² Yazmada şeklindedir.

3. Felek gūyā ki āteşbāzlık ta'lim idüp halkā
Gice evc-i hevāda şu'le-i meh-tāb göstermiş
4. Varılmaz kūy-ı yāre keşt-i şabr olmasa ey dil
Ġam-ı hicr ile eşkim bir yem-i hūn-āb göstermiş
5. Dehānı nokṭa-i mevhūmedir ol dilberin ammā
Nazife hall idüp remzin dūr-i nā-yāb göstermiş

Gazel 7¹³

mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ûlün

1. Ey dilber-i ṭannāz geçer 'āşıkā nāzīn
Gel şive-i āğāz iderek al ele sāzīn
2. 'Uşşāka nevā [i]tme şifāhān u 'ırākdan
Var serde hevāsı hele āheng-i hicāzīn
3. Çok cevri ü cefā itdiñ azancık kerem eyle
Çokdur baña ey şūh-ı cefā-cū seniñ azīn
4. Tafşil idemem bahşini el-kışşa uzundur
Başımdaki sevdā-yı ser-i zülf-i dırāzīn
5. İt secde şurāhī gibi gel şāf-derūn ol
Şūfī boyama zerḫ [u] riyā ile namāzīn
6. Şehbāz-ı nigāhı o şehiñ bir süzüyor kim
Gördükde düşer yanına bāl ü peri bāzīn
7. Mümkün mi Nazif eyleye ey hāzret-i Rāmī
Tanzir seniñ nazm-ı pesendide-ṭırāzīn

Gazel 8

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Vuşlata aldım şükür ağzıñdan ikrārīñ seniñ
Virdi lezzet cānıma la'l-i şeker-bārīñ seniñ

¹³ Makta beytinde bu gazelin nazire olduğu belirtilmiştir. Bu gazelin hangi şaire nazire olarak yazıldığı araştırıldığında Râmî mahlaslı iki şair öne çıkmıştır. Bunlardan biri Râmî Abdurrahman Çelebi'dir (ö. 1639-40) ki divanında bu gazelle aynı vezin, redif ve kafiyede bir gazel bulunmamaktadır (bkz. Erdağı 1998: 226-230). Diğeri ise Râmî Mehmed Paşa'dır (ö.1706) ki onun divanında da bu gazelle aynı vezin, redif ve kafiyede bir gazel tespit edilememiştir (bkz. Rami Paşa, Gazeliyat-ı Rami Paşa, İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler, Nu. NEKTY05492, 9a-11a / Ali Fuat Bilkan tarafından hazırlanan Râmî Mehmed Pâşâ Dîvânı temin edilemediği için yazma nüshadan kontrol edilmiştir). Dolayısıyla bu gazelin Râmî mahlaslı hangi şaire nazire olarak yazıldığı tespit edilememiştir.

2. Başıma kayd oldu sevdā-yı şemīm-i kākülün
Âh ne sihr itdi baña zülf-i siyeh-kārın seniñ
3. Bir bakışda ey perī ‘aqlım perīşān eylediñ
Sözde güyā hastedir ol çeşm-i bīmārın seniñ
4. Hānumān-ı şabri¹⁴mı yağmāya viridi el-amān
Çekdi leşker gamze-i hūn-rīz-i Tātārın seniñ
5. Hüsni reftārın Nazīf-āsā gören ‘aşıq saña
Mehveşim bir ben miyim ancak giriftārın seniñ

[34b]

Gazel 9

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. Âh yaqdı gönlümi tâb-ı ruḥ-ı alıñ seniñ
Reng idersin ‘aşıka çokdur meded alıñ seniñ
2. Ğamzeler hūnī müjeñ cellād-ı bī-inşāfdır
Çan döker her dem a zālīm çeşm-i kıttālīñ seniñ
3. Dām kırmuş kākülün murğ-ı dili şayd itmege
Dāne dökmüş şafḥa-i gerdānda ḥālīñ seniñ
4. Tār-ı zülfe bend ider uçma hevā-yı yār ile
Olsa ey dil [ger] per-i sī-murğdan bālīñ seniñ
5. Sergüzeştiñ söyleme bīzār idersin ‘ālemi
Kāle gelmez ey Nazīf efsānedir ḥālīñ seniñ

Gazel 10

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. ‘Aşq-ı cānān ile vardır tā ezelden ülfetim
Ol sebebden cām-ı meydır dā'imā hem-şoḥbetim
2. Bir bütīñ¹⁵ yandım¹⁶ yağıldım āteş-i ruḥsārına
Âh zāhid levm ü ta'n itme görüp germiyyetim

¹⁴ Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

¹⁵ İlgi hâli ekinin ünlüsü dar olarak istinsah edilmiştir.

¹⁶ Görülen geçmiş zaman ekinin ünlüsü dar olarak istinsah edilmiştir.

3. Ben hâzîz-i hâkde oldum ise pâmâl [ü] hevân
Hâmdülillâh evc-i rif'atde hümâ-yı himmetim
4. Bağlanaldan tâ ser-i zencîr-i zülfi-yâre ben
Ol baña eglencedir ğayr ile yokdur hulletim¹⁷
5. Rûz-ı hicrânîñ¹⁸ Nazîfâ şorma kemminden baña
Derd ü ğam-âlûde gördüñ añladıñ keyfiyyetim

Gazel 11

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

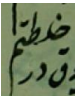
1. Ol dehânı gül-be-şekker la'li kandımdır benim
Nâz-perver nâzenînim dil-pesendimdir benim
2. Mâ'il-i hâl ü ruḥ-ı dildâr olmuş kalmuşam
Kâkül-i ḥam-der-ḥam u dil-bendi bendimdir benim
3. Kec-küleḥ ḥancer be-dest olmuş nigâh u ğamzesi
Şeh-süvâram ol perî-rû şeh-levendimdir benim
4. Cevr iderse kâ'ilem ol şūḥ-ı fettân eylesün
Bende-i efgendesiyem ol efendimdir benim
5. Bülbül-âsâ ğonca-fem nâlemden incindi beni
Zâr iden bildim Nazîfâ kendi kendimdir benim

[35a]

Gazel 12

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. Câm-ı mey neş'e ki virmez leb-i dilbercesine
Ḥûn-ı dil nûş ideriz bezmde sâğarcasına
2. Kaldım ey meh şeb-i deycür-ı firâkıñda seniñ
Bedr-i ruḥsârîñi¹⁹ göster meh-i envercesine
3. Teşne-i ḥûn-ı Müselmân gibi çeşm-i cādū
Zahm açar sîne-i 'uşşâkda kâfircesine

¹⁷ Yazmada şeklindedir.

¹⁸ İlgi hâli ekinin ünlüsü dar olarak istinsah edilmiştir.

¹⁹ İlgi hâli ekinin ünlüsü dar olarak istinsah edilmiştir.

4. Dili şayd itmede murğ-ı nige hi mähirdir
‘Aql alur dâne-i hâl-i ruhı huş-bercesine
5. Ğazeliñ böyle Nazîf şüh-ı dil-āvîz olsun
Nev-edâ tâze-zemîn söyle alendercesine

Gazel 13

fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilâtün / fe’ilün

1. Degme dönsün cigerim yana yana biryāna
Ruhuñ aç yoldaşım egdirme fesiñ bir yana
2. Beni de şevkiñ ile rakşa getürsen ne ‘aceb
Gelmedi sen gibi bir tâze cüvān devrāna
3. Azdır[ır] çeşm ile almaları halkı yoldan
Ğamze hācet mi odı vesvese-i şeytāna
4. Tır-i müjgānlarınıñ gūşe-i dilde yiri var
Atma ey ğamzesi Tātār ouñ yabana
5. Yanmad[a] tāb-ı harāretle Nazîf cān u göñül
Teşneyem tā o adar cām-ı leb-i cānāna

Gazel 14

mef’ûlü / fâ’ilâtü / mefâ’ilü / fâ’ilün

1. ‘Arz eyledim o şūha dil-i dāĝdārımı²⁰
Viridim²¹ metā^c-ı vuşlat için cümle varımı²²
2. Görsün felek de nālem ile bī-ħuzūrluĝı
Bezm-i şafāda görmez isem gül-‘izārımı²³
3. Viridim²⁴ olanca ‘aqlımı bir şüh-ı nev-rese
Şahrālara düşürdi cünün kār [u] bārımı²⁵
4. Her dem göñülde cilve ider rüy-ı meh-veşim
Āyīneyem ki görmedi kimse ğubārımı²⁶

²⁰ Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

²¹ Görülen geçmiş zaman ekinin ünlüsü dar olarak istinsah edilmiştir.

²² Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

²³ Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

²⁴ Görülen geçmiş zaman ekinin ünlüsü dar olarak istinsah edilmiştir.

²⁵ Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

²⁶ Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

5. Bî-ihtiyâr ayağına düşsem 'ayıb degil
Sâķı elimden aldı bütün ihtiyârımı²⁷

[35b]

6. Uçsa hevâ-yı h'vâhişim üzre o dilrübâ
Ben de şikâr eyler idim dil-şikârımı²⁸
7. Her çend kûy-ı yârda bend olmasun disem
Zabıt idemem Nazîf dil-i bî-ķarârımı²⁹

Gazel 15

fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. Tîr-i ğamzer³⁰ efendim câna deger
Hiç ileşmez oķuñ nişâna deger
2. Vuşlatıñ naķd-i câna erzândır
Virser³¹ anı bütün cihâna deger
3. Birine hâş degil tîr-i müjeñ
Kâfire daķı Müselmâna deger
4. Nice üftâdeleri öldürdüñ
Şaķın ey yâr etegiñ ķana deger
5. Dürr-i nazmı³² Nazîf ol şūhuñ
Toķunur zülfine miyâna deger

Kaside 1

Kaşamoni manşibınıñ haberi vürüdında Nazîf Efendi takdîm eylemişdir

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'ilü / fâ'ilün

1. Şun'ında gerçi sırrını Mevlâ nihân ider
Erbâb-ı fehm ü dânişe lâkin 'ıyân ider

²⁷ Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

²⁸ Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

²⁹ Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

³⁰ Yazmada şeklindedir.

³¹ Yazmada şeklindedir.

³² Yazmada şeklindedir.

2. Esrār-ı şun'ı ser-be-ser añlar o kim Hudā
İrfān-ı mansıb ile anı kāmran ider

[36a]
3. Her kaçkı semte istese irhā iden odur
Ahvāl-i halkı dest-i kader der-İNAN ider
4. Her şeyde var cenāb-ı Hākıñ sırr u hikmeti
İdrāk³³ iderse işte anı nüktedān ider
5. Hep itdigi³⁴ İnāyet[in]iñ hadd ü 'add[i] yok
Elťāf-ı bİ-nihāye kula Müste'AN ider
6. Ez-cümle işte hıfz-ı nizām-ı cihān için
Sultān-ı dehri kullarına pāsbān ider
7. Şāh-ı zamān ki Hāzret-i Maħmūd Hāndır
Hākānlar kapusını kehfü'l-emān ider
8. Zİ-şān u şevket öyle şehensāh-ı 'ālī kim
Ednā kulin dilerse hemān dehre hān ider
9. Vardır anıñ daħı vüzerāsı cihānda
Kim her biri muħāfaza-i 'izz ü şān ider
10. Anlardan işte ya'nī huşuşan bu āşafı
Mümtāz-ı ser-firāz-ı serīr-i cihān ider
11. Kim hāzret-i Ra'ūf Paşa-yı şadr-ı esbakı
Taşıl-i emn-i 'āleme Hızr-ı zamān ider
12. Hem Arz-ı Rūma eyleyeli tā şeref-vürūd
Sengāna çetr-i re'fetini sāyebān ider
13. Her memleket ki sāye şala çetr-i re'feti
Bİ-şübhe ol bilādı pür emn ü emān ider
14. Şimdi de Kaşamonıya tahvīl eyledi
Sa'da o burc-ı evc-i sa'adet-kırān ider

³³ Yazmada şeklindedir.

³⁴ Sıfat fiil eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

15. Teşrîf-i yümn ü devlet ü ʿizz ü kudüm ile
Müjde o belde ehlini de şâdmân ider
16. Bu luğf-ı ʿab u hüsn-i reviş bunda var iken
Asup murâd-ı maṭlabı hep zîr-i rân ider
17. İdrâk³⁵ ider mi rifʿat-i kadr ü ʿuluvvini
Şol kudsiyân-ı cilve-gehin âsmân ider
- [36b]
18. Eyvân-ı rifʿatine yitişmek murâdı hep
Ol nüh ʿibâkıni ki felek nerdübân ider
19. Destûr-ı pür-kerem ki sezâ-vâr refʿetine
Elṭâf-ı bî-nihâyesini râyegân ider
20. Herkes alur o luğfdan elbette behresin
İmdâdını ki dâd-res-i bî-kesân ider
21. Toldurdı dürr ü gevher ü luğf ile ʿâlemi
Kim itdigi³⁶ ʿaṭâyı ne deryâ ne kân ider
22. Dünyâyı virse bir kişiye minnet eylemez
İʿtâ idince âdeme bî-imtinân ider
23. Açılsa söz feşâhat-i inşâ vü şîʿrden
Veysî de olsa bezmde beste-dehân ider
24. Ḥayrân olur belâgatine nüktedânlar
İcâz rütbesinde kelâmın beyân ider
25. İcrâ ider ʿadûya sem aḥbâba zemzemi
Ol dem ki kilik-i hûbını zîb-i benân ider
26. Olsa vezân-ı şarşar u kahr u şalâbeti
Aʿdâya faşl-ı şayf u bahârı ḥazân ider
27. Bâl ü per açdığı³⁷ gibi şâhîn-i şavveti
Şahn-ı ʿademde cân-ı ʿadû âşiyân ider

³⁵ Yazmada şeklindedir.

³⁶ Sıfat fiil eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

³⁷ Sıfat fiil eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

28. Cārī olunca līk zülāl-i ‘aṭūfeti
Genc-i derūnı hūlkı-ı gül-i gülsitān ider
29. İtse nesīm-i hūlkı güzer bu şemīm ile
Şūresitān-ı ‘ālemi hep būstān ider
30. Hıkmət-şinās u mertebe-dān u fehīm kim
Ma‘cūn-ı luḫf u re’feti pīri cūvān ider
31. Hıyrān olur Felāṭun u Risto temeyyūzi
Ol dem ki re’y-i āşaf-ı devr-i zamān ider
32. Zīr-i hūkūmetinde muvāsāt o gūne kim
Şīr-i neri ğazāl-beçe mīhmān³⁸ ider
33. Devrinde nā-bedīd cihāndan fesād hep
Ancağ iderse fitneyi çeşm-i bütān ider
34. Her kankı şehre ber-endāz olur ise³⁹
Hakḫā o şehri ğıbṭa-i her mekān ider
- [37a]
35. Pāyānı yoğ bu deñlü efendim sūḫanverān
Maḫbūb-ı naḫma midḫatiñi ḫüsñ ü ān ider
36. Ya itmesün mi zīver-i dīvān medāyihīñ
Vaşfiñ şebātı şā’iri şīrīn-zebān ider
37. Bir neş’e itse çok mı meşāmmı bütün şabā
Çīne şemīm-i şemmeñizi armağan ider
38. Çok ni‘met idi beldemize zāt-ı pākīñiz
Bilmez var ise soñra bilür müstebān ider
39. Vardır verā-yı perdede sırr-ı nihān-ı Hıḫ
Kim cilve-sāz-ı cāy-ı zūhūr nāgehān ider
40. Hıḫkıñda gerçi yaḫşı fāl itdim bu mañşıbı
Hicriñ bu belde ehlini lākin yaman ider

³⁸ Kelime mecmuada şeklindedir.

³⁹ Beyitte vezin aksamaktadır.

41. Bî-şübhe sūd-ı maḥz bu maṅşib siziñ için
Ammā bu belde ehline ḥaylī ziyān ider
42. Bār-ı firāk-ı dergeh-i vālāñızı felek
Farq-ı faḳīre işte ḥuşūşan girān ider
43. Zīrā esinmiş idi çemenzār luṭfuña
Ḳalsa şovukda bülbül-i dil pek figān ider
44. Sermāsı Arz-ı Rūmuñ üşütüdi yeñi beni
Çoḳdan bürüdeti ise te'sīr-i cān ider
45. Seyrān ider sehelleri maṅşib ahālisi
Ḳismet bizi şovukda girān u ṭaban ider
46. Ḥvābīde baḥt-ı 'abd-i çerāğ gidince siz
Kim revğan-ı 'ināyet ile yağ-dān ider
47. Çoḳdan benimle ülfeti şimdi degil hemān
Cevr-i zamāne böyle beni nā-tüvān ider
48. Zann eylerim bu gūne cefādan ğaraz beni
Çarḫ ehli ṭabī'ī vü şināsdır gümān ider
49. Kim ehl-i ṭab' u dāniş-i resm-i ḳadīmdir
Cevr ü cefāya çarḫ anıñ der-miyān ider
50. Zann itmesün mi ehl ü nüktedān kim⁴⁰
Ḥāmem zülāl-i şī'r-i laṭīfi revān ider
51. Mażmūn-ı pür-şafāsını görse kelāmımıñ
Ḥūrīsi cennetiñ ḳalemim sürmedān ider
- [37b]
52. Esmār-ı pür-leṭāfeti kilik-i şī'rimiñ
Rıdvān ṭuyarsa naḥl-i riyāz-ı cinān ider
53. Yāḥud alur da cūy-ı ter-i selsebīl için
Kilik-i terimi⁴¹ ḥüb u laṭīf nāvdān ider
54. Beyhūde itme lāf Nazīf söyle bir ğazel
Zīrā ğazel nesīm-i neşāṭı vezān ider

⁴⁰ Mısrada vezin aksamaktadır.

⁴¹ Birinci tekil şahıs iyelik eki dar ünlülü olarak istinsah edilmiştir.

55. Tîr-i nigâhıñ ol kaşı yâ der-kemân ider
Üftâdesin hadeng-i cefâya nişân ider
56. La'î-i leb[i] hayât virür cân-ı 'âşîka
Şemşîr-i gamzesi o şehîñ lîk kan ider
57. Âşüb-ı cân u fitne-i devr-i zamânsın
Ey şîvekâr 'âşîk eliñden emân ider
58. Murğ-ı dil-i fütâdeyi şayd itmege müdâm
Dâm-ı zülüfde dâne-i hâli nihân ider
59. Rengîn olursa çok mı Nazîfâ bu şi'rimiz
Vaşf-ı ruhuña şâ'ir-i âteş-zebân ider
60. Başla du'âya âşaf-ı zî-şân-ı şıdık ile
Te'mîne şimdi sür'ati hep kudsiyân ider
61. Kılısun 'urûc şubh u mesâ burc-ı rif'ate
Tâ mihr ü meh cihânda devr-i mekân ider
62. Tefvîkini refîk ide Hâk kanda gitseñiz
Böyle du'âyı işte kuluñ her zamân ider

SONUÇ

Bu çalışmada incelenen ve metinleri yayımlanan şiirlerin sahibi olan Nazîf mahlaslı şair, 19. yüzyıl divan şairlerindedir. Tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda bu yüzyılda yaşamış Nazîf mahlaslı pek çok şair bulunmaktadır. 19. yüzyıl ve sonrasında yazılmış biyografik kaynaklar taranmış, bu kaynaklardaki Nazîf mahlaslı şairlere ait şiirler ile çalışmadaki şiirler karşılaştırılmış fakat herhangi bir eşleşme bulunamadığı için şiirlerin hangi Nazîf'e ait olduğu tespit edilememiştir. Yine de bu şiirlerin, II. Mahmud'a yakın olmasından hareketle Mustafa Nazîf'e (ö. 1824-25) veya gazellerden hareketle Mîr Ahmed Nazîf'e (ö. 1842-43) ait olabileceği tahmin edilmektedir.

Bu çalışmaya kaynaklık eden Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümünde 811/159 arşiv numarasıyla kayıtlı mecmua içerisinde Nazîf'in 15 gazeli ve 1 kasidesi yer almaktadır.

Nazîf'in gazelleri şûhâne edalıdır. Rauf Paşa'nın Kastamonu'ya tayini sebebiyle yazdığı kasidesi methiye türündedir ve kasidede dönemin padişahı II. Mahmud (saltanatı 28 Temmuz 1808 - 1 Temmuz 1839) da zikredilmiştir.

Nazîf, bu çalışmada yer alan dördüncü gazelde Sünbülzade Vehbî'nin (ö. 1809), yedinci gazelde ise Râmî'nin gazelini tanzir etmiştir. Râmî mahlaslı şairin Râmî Abdurrahman Çelebi mi yoksa Râmî Mehmed Paşa mı olduğu tespit edilememiştir. Çünkü her ikisinin dîvânında da bu gazelle aynı vezin, redif ve kafiyede bir gazel bulunamamıştır. Nazîf, Vehbî'nin gazeline yazdığı nazirede kendisinin de nazire yazdığını ama Vehbî'nin şiirleri gibi güzel olmadığını dile getirmiştir. Râmî'nin gazeline yazdığı nazirede ise onun beğenilen şiirlerini tanzir etmesinin mümkün olmadığını istifham yoluyla anlatmıştır. Dolayısıyla Nazîf'in Vehbî'yi ve Râmî'yi örnek aldığı anlaşılmaktadır.

Divan şiirinin özelliklerine vakıf bir şair olduğu anlaşılan Nazîf'in, estetik zevki uyandıracak ve edebî değeri yüksek manzumelerinin 19. asır divan şiirinin özelliklerini taşıdığı görülmektedir.

Bu çalışmada Nazîf'in bir mecmua içinde tespit edilen şiirleri ilk defa yayımlanmış ve şiirlerin incelemesi yapılmıştır. Böylece Nazîf'in edebî yönünün daha belirgin hâle gelmesi sağlanmıştır. Çalışmanın Nazîf ile ilgili daha kapsamlı çalışmalara zemin hazırlaması ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

Arslan, Mehmet (2010). *Tayyâr-zâde Atâ, Osmanlı Saray Tarihi, Târîh-i Enderûn*. C. 4. İstanbul: Kitabevi.

Arslan, Mehmet (2014). "Nazîf, Mehmed Nazîf Efendi, Karamanlı". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-mehmed-nazif-efendi-karamanli> (Erişim Tarihi: 30.03.2024).

Arslan, Mehmet (2018). *Mecma'-i Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-208568/mehmed-siraceddin-mecma-i-suara-ve-tezkire-i-udeba.html> (Erişim Tarihi: 30.03.2024).

Aydemir, Emrah-Fatih Özer (2019). *Eslâf*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-242935/eslaf-faik-resad.html> (Erişim Tarihi: 30.03.2024).

Aydemir, Yaşar (2001a). "Şairlerin Edebî Kişiliğinin Tespitinde Mecmuaların Rolü". *Türk Kültürü*. S. 464. s. 731-744.

Aydemir, Yaşar (2001b). "Şiir Mecmuaları ve Metin Teşkilinde Mecmuaların Rolü". *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. S. 19. s. 147-155.

Aynur, Hatice (2007). "Mecmûa'dan Müntehebât'a Geçiş Örneği Olarak Müntehebât-ı Mîr Nazîf". *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları 2: Eski Türk Edebiyatına Modern Yaklaşımlar I*. İstanbul: Turkuaz Yayınları. s. 98-143.

Beydilli, Kemal (2003). "Mehmed Emin Rauf Paşa". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C. 28. Ankara: TDV Yayınları. s. 465-467.

Çınarcı, Mehmet Nuri (2019). *Tezkiretü'ş-şu'arâ, Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-240610/seyhulislam-arif-hikmet-bey-tezkiresi.html> (Erişim Tarihi: 31.03.2024).

Çiftçi, Ömer (2017). *Fatîn Tezkiresi (Hâtimetü'l-Eşâr)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195831/fatin-tezkiresi.html> (Erişim Tarihi: 01.04.2024).

Doğan, Mehmet (2019). *Mehmet Emin Rauf Paşa (1780-1860)*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdağ, M. Sadık (1998). *Râmî Abdurrahman Çelebi (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, Mehtap (2014) "Nazîf, Ahmed". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-ahmed> (Erişim Tarihi: 01.04.2024).

Erdoğan, Mehtap (2014). "Nazîf, Kâmilî-zâde Seyyid Mustafa Nazîf". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-kamilizade-seyyid-mustafa> (Erişim Tarihi: 30.03.2024).

Erdoğan, Mehtap (2014). "Nazîf, Mehmed". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-mehmed> (Erişim Tarihi: 30.03.2024).

Erdoğan, Mehtap (2014). "Nazîf, Mustafa". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-mustafa> (Erişim Tarihi: 01.04.2024).

Erdoğan, Mehtap (2014). "Nazîf, Sahhaflar Şeyhi-zâde Nazîf Ahmed". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-sahhaflar-seyhizade-nazif> (Erişim Tarihi: 01.04.2024).

Gıynaş, Kamil Ali (2011). "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. S. 25. s. 245-260.

Gürbüz, Mehmet (2012). "Şiir Mecmûaları Üzerine Bir Tasnif Denemesi". *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. İstanbul: Turkuaz Yayınları. s. 97-114.

Güzel, Bilal (2023). *Gülzâr-ı İrfân*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-356517/gulzar-i-irfan-mehmed-fahreddin-bursavi.html> (Erişim Tarihi: 30.03.2024).

İnal, İbnülemin Mahmud Kemal (1970). *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: MEB Basımevi.

İpekten, Haluk-İsen, Mustafa-Toparlı, Recep-Okçu, Naci-Karabey, Turgut (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Kadıoğlu, İdris (2018). *Tezkire-i Şu'arâ-yı Âmid*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-208593/ali-emiri-efendi--tezkire-i-suara-yi-amid.html> (Erişim Tarihi: 28.03.2024).

Kılıç, Atabey (2012). "Mecmua Tasnifine Dair". *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmua: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*. İstanbul: Turkuaz Yayınları, s. 77-96.

Kılıç, Filiz (2017) *Şefkat Tezkiresi Tezkire-i Şu'arâ-yı Şefkat-i Bagdâdî*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194367/sefkat-tezkiresi-tezkire-i-suara-yi-sefkat-i-bagdadi.html> (Erişim Tarihi: 30.03.2024).

Köksal, M. Fatih (2012). "Şiir Mecmualarının Önemi ve 'Mecmuaların Sistematik Tasnifi Projesi' (MESTAP)". *Eski Türk Edebiyatı Çalışmaları VII, Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı* İstanbul: Turkuaz Yayınları. s. 409-431.

Köksal, M. Fatih (2017). *Mecma'ü'n-Nezâ'ir Edirneli Nazmî*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html> (Erişim Tarihi: 02.04.2024).

Kurnaz, Cemal-Mustafa Tatçı (2001). *Tuhfe-i Nâilî-Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri*. Ankara: Bizim Büro Yay.

Kut, Günay (1986). "Mecmûa". *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*. C. 6. İstanbul: Dergah Yayınları. s. 170-174.

Kutlar Oğuz, Fatma Sabiha-Koncu, Hanife- Çakır, Müjgan (2017). *Kâfile-i Şu'arâ*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196469/mehmed-tevfik-kafile-i-su39ara.html> (Erişim Tarihi: 28.03.2024).

Oğraş, Rıza (2018). *Bâğçe-i Safâ-endûz*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-212024/esad-mehmed-efendi-bagce-i-safa-enduz.html> (Erişim Tarihi: 30.03.2024).

Rami Paşa (yz). *Gazeliyat-ı Rami Paşa*. İstanbul Üniversitesi. Nadir Eserler. Nu: NEKTY05492. 9a-11a.

Saraç, M. A. Yekta (2016). *Osmanlı Müellifleri, Bursalı Mehmed Tahir*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi TÜBA.

Süngü, Zeynep (2020). "Şiir Mecmuaları Hakkında Yapılan Yeni Çalışmalar Bibliyografyası ve MESTAP", *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, S. 25, s. 917-1056.

Tarlan, Ali Nihad (1946). "Eski Mecmualar Arasında". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*. C. 1. S.2. s. 122-137.

Uğur, Meltem (2023). "MESTAP (Şiir Mecmualarının Sistemik Tasnifi Projesi) Bibliyografyası". *Kültürk*. S. 8. 103-153.

Ümütli, Şakir (2019). *Müntehabât-ı Mîr Nazîf (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Uşak: Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yekbaş, Hakan (2014). "Nazîf, Süleymân Nazîf Efendi". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-suleyman-nazif-efendi> (Erişim Tarihi: 31.03.2024).

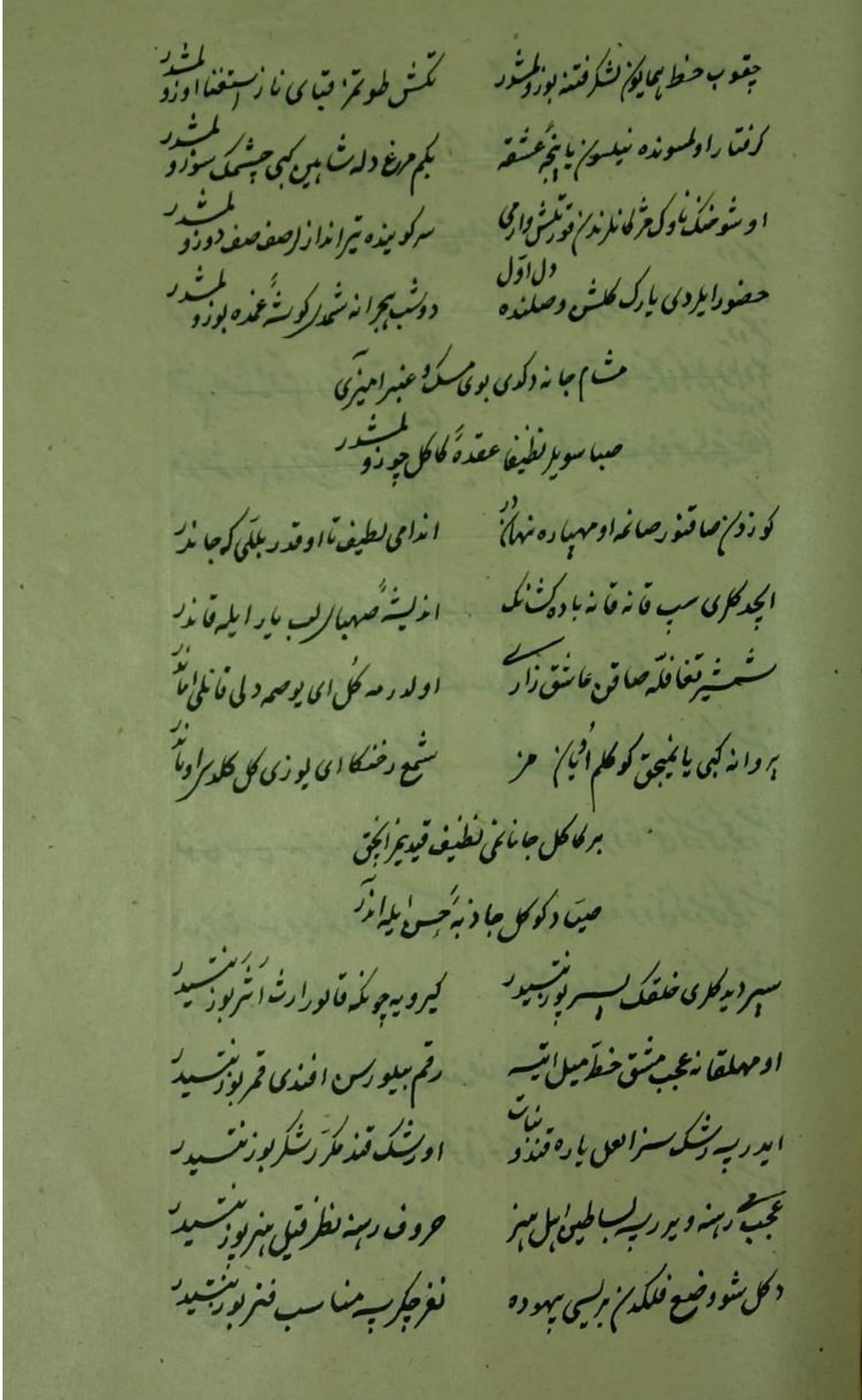
Yenikale, Ahmet (2017). *Sünbülzâde Vehbî Dîvânı*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. e-kitap: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-196833/sunbulzade-vehbi-divani.html> (Erişim Tarihi: 31.03.2024).

Yıldız, Enes (2024). Unutulmuş Eserlerimizden: Erzurumlu Sıdkî Dîvânçesi. *Külliyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi*. S. 23. s. 87-116.

Yılmaz, Ozan (2008). "Metin Te'sisinde Şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*. S. 1. s. 255-280.

EK

Medine Ârif Hikmet Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, 811/159, vr. 33a